

Anonymiserad version

Översättning

C-405/21 – 1

Mål C-405/21

Begäran om förhandsavgörande

Datum för ingivande:

30 juni 2021

Domstol som begär förhandsavgörande:

Višje sodišče v Mariboru (Slovenien)

Datum för beslutet att begära förhandsavgörande:

8 juni 2021

Klagande:

FV

Motpart

Nova Kreditna Banka Maribor d.d.

REPUBLIKEN SLOVENIEN

VIŠJE SODIŠČE V MARIBORU

Beslut

Višje sodišče v Mariboru [utelämnas] har,

i det av klaganden inledda civilrättsliga målet **FV** [utelämnas], Capodistria, [utelämnas], mot motparten **NOVA KREDITNA BANKA MARIBOR d.d.**, [utelämnas], Maribor, [utelämnas],

i syfte att det ska fastställas att låneavtalet och den därmed sammanhängande notariebestyrkta handlingen, samt betalningen av 9 361,44 euro, är ogiltiga, och att inteckningen därmed ska förklaras ogiltig, vilket får till följd att den ogiltiga inteckningen raderas och att tidigare inskrivna uppgifter ska återinföras fastighetsregistret (tvisteföremålets värde 89 567,83 euro),

angående **klagandens överklagande** av avgörandet av Okrožno sodišče v Mariboru [utelämnas] av den 4 augusti 2020,

vid förhandlingen den **8 juni 2021**

fattat

följande beslut:

I. Följande tolkningsfråga hänskjuts till Europeiska unionens domstol för förhandsavgörande:

”Ska artikel 3.1 jämförd med artiklarna 8 och 8a i rådets direktiv 93/13/EEG tolkas så, att den inte utgör hinder för nationella bestämmelser enligt vilka de två rekvisiten avseende ’god sed’ och ’betydande obalans’ betraktas som alternativa (det vill säga åtskilda, självständiga och oberoende av varandra), med den följd att det för att fastställa huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt är tillräckligt att det föreligger avgörande omständigheter som endast avser ett av dessa båda rekvisit?”

II. Rätten vilandeförklarar målet i avvaktan på att Europeiska unionens domstol besvarar tolkningsfrågan.

SKÄL

- 1 Den hänskjutande domstolen ska pröva klagandens överklagande av avgörandet av domstolen i första instans i vilket den ogillade klagandens samtliga yrkanden om fastställelse av att den notariebestyrkta handlingen [utelämnas] av den 19 september 2007 och låneavtalet [utelämnas] av den 19 september 2007 är ogiltiga, och av att inteckningen som garanterade den fordran som uppkommit till följd av fastighetskreditavtalet [utelämnas] är ogiltig samt att klaganden inte är skyldig att betala beloppet på 9 361,44 euro eller att ersätta rättegångskostnaderna. Klaganden, som tappade målet i första instans, har ålagts att till motparten utge ersättning för rättegångskostnader med ett belopp på 11 039,06 euro.
- 2 Klaganden ingick den 19 september 2007 ett låneavtal med motparten, som är en bank. Klaganden avled den 31 juli 2013 men klagandens dotter, den nuvarande klaganden, övertog enligt avtal av den 21 juli 2014 ansvaret för återbetalningen av lånet. Enligt låneavtalet skulle låntagaren erhålla ett belopp på 149 220,00 schweizerfranc (CHF), med en återbetalningstid på 240 månader, det vill säga till och med den 31 september 2027. Lånet återbetalas genom en stående överföring av ett belopp på 1 001,76 CHF från klagandens konto, på vilket denna hade mottagit lånebeloppet i euro. Avtalet innehåller inte några särskilda bestämmelser om växelkurser. Den 9 april 2018 väckte klaganden talan i första instans och anförde att växelkursen mellan euro och schweizerfranc hade förändrats så mycket att klagandens skuld per den 10 februari 2018 fortfarande

uppgick till 72 597,53 euro trots att det totala lånebeloppet vid den tidpunkt då den första månatliga avbetalningen ägde rum var på 89 567,83 euro..

- 3 Klaganden överklagade avgörandet från domstolen i första instans på flera punkter, vilka motparten har bemött. I den del av överklagandet som är relevant för motiveringen till begäran om förhandsavgörande och som inom ramen för överklagandet har rubriken *"Innehållet i den allmänna bedömningen enligt artikel 3.1 i direktivet; rekvisitet avseende god sed och betydande obalans"*, har klaganden ställt frågor eller åtminstone framställt påståenden om tolkningen av rådets direktiv 93/13/EEG (nedan kallat direktivet), och om förhållandet mellan de rekvisit som ska vara uppfyllda för att det ska röra sig om ett oskäligt avtalsvillkor och som anges i artikel 3[.1] och bestämmelserna i nationell rätt.
- 4 Višje sodišče v Mariboru, som ska pröva överklagandet, anser att utgången i målet beror på huruvida tolkningen av nationell rätt är förenlig med direktivets ordalydelse och syfte (unionsrätten) och har följaktligen, med tillämpning av artikel 113a.2 och 113a.3 i Zakon o sodiščih (lagen om domstolar) och artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, beslutat att vilandeförklara målet och ställa en tolkningsfråga till Europeiska unionens domstol.

Unionsrätt

- 5 Tofte skälet i direktivet har följande lydelse: *"Den nationella lagstiftningen medger för närvarande bara en partiell harmonisering, och detta direktiv täcker endast avtalsvillkor som inte förhandlats fram individuellt. Medlemsstaterna bör ha möjlighet att, med iakttagande av fördraget, ge konsumenterna ett bättre skydd genom strängare nationella bestämmelser än bestämmelserna i detta direktiv."*

I sjuttonde skälet i direktivet anges följande: *"Den bifogade listan med avtalsvillkor kan vid tillämpningen av detta direktiv bara ses som vägledande. På grund av direktivets karaktär av minimidirektiv får medlemsstaterna genom sin nationella lagstiftning utöka eller begränsa räckvidden för dessa villkor."*

I artikel 8 i direktivet föreskrivs följande: *"För att säkerställa bästa möjliga skydd för konsumenten får medlemsstaterna, inom det område som omfattas av detta direktiv, anta eller behålla strängare bestämmelser som är förenliga med fördraget."*

I artikel 8a i direktivet föreskrivs följande: *"1. När en medlemsstat antar bestämmelser i enlighet med artikel 8, ska den underrätta kommissionen om dem, liksom också om eventuella senare ändringar, framför allt om dessa bestämmelser*

- utvidgar skälighetsprövningen till att gälla för individuellt förhandlade avtalsvillkor eller till att gälla lämpligheten för pris eller ersättning, eller
- innehåller förteckningar över vilka avtalsvillkor som ska anses oskäligen.

2. Kommissionen ska se till att de uppgifter som anges i punkt 1 är lätt tillgängliga för konsumenterna och näringsidkare, t.ex. på en särskild webbplats.

3. Kommissionen ska översända den information som avses i punkt 1 till de övriga medlemsstaterna och Europaparlamentet. Kommissionen ska samråda med berörda parter om den informationen.”

I artikel 3.1 i direktivet föreskrivs följande: ”1. Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.”

Nationell rätt

6 I förevarande fall utgörs den huvudsakliga rättsliga grunden av bestämmelserna i Zakon o varstvu potrošnikov¹ (konsumentskyddslagen) (ZVPot), närmare bestämt artikel 24.1, vilken har följande lydelse:

”Avtalsvillkor ska anses vara oskäliga om de

- till nackdel för konsumenten skapar en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet, eller
- medför att avtalets fullgörande på ett otillbörligt sätt är till nackdel för konsumenten, eller
- innebär att avtalets fullgörande skiljer sig väsentligt från vad konsumenten rimligen kunde förvänta sig, eller
- strider mot principen om tro och heder och lojalitet.”

Dessa bestämmelser är oförändrade sedan ZVPots ikraftträdande. Lagstiftaren har visserligen, vid tidpunkten då de nya bestämmelserna i ZVPot-A infördes,² uttryckligen angett att ändringen av lagen även motiveras av införlivandet av direktivet, men har understrukt att det är fråga om en ändring som framför allt är ”symbolisk”. Lagstiftaren har alltså inte ändrat den ovannämnda bestämmelsen, vilken följaktligen är oförändrad sedan ZVPot trädde i kraft. I förarbetena till lagstiftningen anges emellertid följande med avseende på artikel 24.1: ”I artikel 24.1 fastställs en uttömmande förteckning över de väsentliga krav som (alternativt!) ska vara uppfyllda för att det ska kunna göras en skälighetsbedömning, medan artikel 24.3 innehåller en uppräkningslista över de mest

¹ Republiken Sloveniens officiella tidning nr 20/1998 av den 13.3.1998, med ändringar, i kraft sedan den 28.3.1998.

² Republiken Sloveniens officiella tidning nr 110/1998 av den 18.12.1998, i kraft sedan den 17.1.1998.

*typiska exemplen på oskäliga avtalsvillkor.*³ Dessa uttalanden som visserligen inte är rättsligt bindande för en domstol kan likväl användas som en tänkbar tolkningsmetod (teleologisk tolkning).

EU-domstolens tolkning

- 7 Den hänskjutande domstolen har inte funnit något avgörande från EU-domstolen där det uttryckligen anges att tillämpningen av det ena av de båda ovannämnda rekvisiten utesluter tillämpning av det andra (det vill säga att de är alternativa). Den innebörden framgår inte av en rent bokstavlig tolkning av bestämmelsen. I dom av den 26 januari 2017, mål C-421/14, angav EU-domstolen följande: *”Det ska dock noteras att hänvisningen i artikel 3.1 i direktiv 93/13 till begreppen ’god sed’ och ’betydande obalans’ i avtalsparternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten endast på ett abstrakt sätt anger vad som gör ett avtalsvillkor oskäligt när detta inte har varit föremål för individuell förhandling (dom av den 14 mars 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punkt 67 och där angiven rättspraxis).”*

Följande passage (vilken för övrigt utgör ett *obiter dictum*) i domen av den 20 juli 2017, mål C-186/16, tyder även på ett samband mellan de båda rekvisiten. *För att avgöra huruvida ett avtalsvillkor likt det som är aktuellt i det nationella målet i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i avtalsparternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten, ska den nationella domstolen pröva huruvida en gentemot konsumenten lojalt och rättvist handlande näringsidkare rimligen kunde utgå från att konsumenten skulle godta ett sådant avtalsvillkor efter en individuell avtalsförhandling (se, för ett liknande resonemang, dom av den 14 mars 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punkterna 68 och 69).*

Tolkning av den nationella rätten

- 8 I Republiken Slovenien är Vrhovno sodišče Republike Slovenije landets högsta domstol. Denna fastställer rättsliga normer genom ”fast rättspraxis”, vilket innebär att dess avgöranden utgör ”prejudikat”, vilka är mycket lika de formella rättskällorna.
- 9 I mål som vad gäller tolkningen av materiell rätt i allt väsentligt liknar förevarande mål, har Vrhovno sodišče angett att följande materiella rekvisit ska vara uppfyllda för att ett avtalsvillkor ska anses oskäligt:

”Det är endast om det visar sig att banken inte har gett konsumenten tillräckliga förklaringar (det vill säga om banken inte på ett korrekt sätt har uppfyllt sin upplysningsplikt), så att avtalsbestämmelsen inte kan anses vara klar och

³ Rapport nr 81/02 av den 3.9.2002.

begriplig, som det kan göras en bedömning av om avtalets huvudföremål också är oskäligt. Vid denna bedömning ska det bland annat kontrolleras huruvida banken har handlat i enlighet med kravet på god sed och huruvida det föreligger en betydande obalans mellan parternas rättigheter och skyldigheter.”⁴

”Eftersom motparten i egenskap av näringsidkare inom banksektorn har handlat i enlighet med kravet på god sed vid ingåendet av de omtvistade avtalen, kan det aktuella avtalsvillkoret om valutarisken inte anses vara oskäligt i den mening som avses i artikel 3 i direktiv 93/13 jämförd med artikel 24 ZVPoT.”⁵

Tolkningsfrågan

- 10 Mot bakgrund av omständigheterna i förevarande fall är frågan huruvida artikel 3.1 i direktivet får införlivas med nationell rätt på det sätt som följer av artikel 24.1 ZVPoT av avgörande betydelse för utgången i målet. Det framgår nämligen av de faktiska omständigheterna att låntagaren har tagit på sig alla valutarisker i enlighet med artikel 12 i kreditavtalet, vilken har följande lydelse:

*”Låntagaren är medveten om och bekräftar för banken att han eller hon är **ensam och fullständigt ansvarig för den valutarisk som kan uppkomma till följd av valutakursförändringar eller förändringar i referensräntan**. Låntagaren är även medveten om att han eller hon utsätts för valutarisken till följd av förändringar i räntesatsen och andra risker på grund av eventuella marknadssituationer som är beroende av villkoren på penning- och valutamarknaden, fluktuerande räntenivåer, situationer på kapitalmarknaden och andra faktorer.”*

Det framgår även av andra omständigheter, som inte har bestritts, att dessa risker materialiserades, och att låntagaren per den 29 januari 2018 fortfarande var skyldig ett belopp på 72 049,58 euro, för att återbetala lånet i schweizerfranc – vars motvärde vid tidpunkten för låneavtalets ingående uppgick till 89 567,83 euro, och att låntagaren fortsatt var skyldig att alla månatliga avbetalningar fram till den 31 september 2027, varvid det även ska beaktas att euron under nämnda period har varit en stabil valuta i inflationshänseende.

Om det är tillåtet att införliva direktivet med nationell rätt på ett sådant sätt att de båda rekvisiten avseende ”god sed” och ”betydande obalans” är åtskilda och oberoende av varandra, innebär detta således att det, för att fastställa att ett avtalsvillkor är oskäligt, räcker att det finns avgörande omständigheter som kan hänföras till ett av dessa rekvisit. Under sådana omständigheter som i förevarande fall innebär detta således att domstolarna inte är skyldiga att undersöka huruvida svaranden har handlat i enlighet med kravet på god sed, utan det räcker att samtliga ovan angivna faktiska omständigheter föreligger.

⁴ Beslut av Vrhovno sodišče II Ips 137/2018 av den 25.10.2018, punkt 20.

⁵ Dom av Vrhovno sodišče II Ips 32/2019 av den 23.1.2020, punkt 31.

- 11 De ovannämnda bestämmelserna i de två skälen samt i artiklarna 8 och 8a i direktivet gör det möjligt att anta nationell lagstiftning som säkerställer en högre konsumentskyddsnivå, men medlemsstaterna är skyldiga att anmäla nationella bestämmelser som innehåller strängare regler eller som utvidgar tillämpningsområdet för de nationella införlivandebestämmelserna. Det framgår emellertid inte av tillgängliga uppgifter om Slovenien att denna stat har gjort en sådan anmälan med avseende på de rekvisit som föreskrivs i artikel 3.1 i direktivet.⁶
- 12 Enligt den hänskjutande domstolens tolkning påverkar en sådan eventuell avsaknad av anmälan emellertid inte giltigheten av den nationella lagstiftningen. Däremot är det nödvändigt att avgöra om det enligt direktivet är tillåtet, eller om det är förenligt med principen om minimiharmonisering och med direktivets syften,⁷ att i en nationell bestämmelse fastställa ett alternativt förhållande mellan de rekvisit som ska vara uppfyllda för att det ska anses föreligga oskäliga avtalsvillkor.
- 13 Den hänskjutande domstolen har inte funnit någon klar tolkning i EU-domstolens avgöranden på grundval av vilken den kan fastställa huruvida tillämpningen (tolkningen) av ovannämnda bestämmelse i ZVPot är förenlig med direktivets syften och syfte. Ett annat problem utgörs även av de ovannämnda avgörandena från Vrhovno sodišče Republike Slovenije, i vilka den domstolen tillämpar såsom rättslig grund eller tolkar de två rekvisit som föreskrivs i artikel 3.1 i direktivet gemensamt (kumulativt), vilket – om den hänskjutande domstolens uppfattning är korrekt – är till nackdel för konsumenterna, eftersom de ges en lägre skyddsnivå än vad som föreskrivs i nationell rätt. Enligt den hänskjutande domstolen rör det sig därmed om en situation där det, på grund av den högre domstolens tolkning, är svårt eller omöjligt för de konsument som är inblandade i sådana tvister som den i förevarande mål att tillvarata sina rättigheter såsom de följer av den för dem mer förmånliga nationella lagstiftningen. Ett sådant tillvägagångssätt är inte förenligt med EU-domstolens tolkning, som visserligen gör det möjligt för de högsta nationella domstolsinstanserna att precisera de kriterier som EU-domstolen fastställt i detta avseende, men utan att dessa högre domstolar kan hindra lägre domstolar från att säkerställa att direktivet får full verkan i förhållande till

⁶ Slovenien: *"National law extends the unfairness assessment to contract terms relating to the main subject matter of the contract and to the adequacy of the price or remuneration, regardless of whether such terms are in plain, intelligible language."*; se https://ec.europa.eu/info/notifications-under-article-8a-directive-93-13-eeec_sl.

⁷ Direktivet har följande syften: ge ett effektivt skydd för konsument, som oftast är den svagare parten, mot oskäliga avtalsvillkor som används av näringsidkare och som inte har varit föremål för individuell förhandling, bidra till skapandet av den inre marknaden genom en minimiharmonisering av nationella bestämmelser som syftar till att säkerställa ett sådant skydd, återupprätta en faktisk jämvikt mellan avtalsparterna, avskräcka från framtida användning av oskäliga villkor.

konsumenterna och att dessa har tillgång till ett effektivt rättsmedel för att ta tillvara sina rättigheter.⁸

- 14 Av dessa skäl har den hänskjutande domstolen beslutat att vilandeförklara målet och ställa en tolkningsfråga till Europeiska unionens domstol. Målet förklaras vilande till dess att EU-domstolen har meddelat sitt avgörande.

Maribor, den 8 juni 2021

[Utelämnas]

ARBETS-DOKUMENT

⁸ Dom av den 14 mars, mål C-118/17, punkt 64 i vilken det anges följande: ”Av det anförda följer att den fjärde och den femte frågan ska besvaras enligt följande. Direktiv 93/13 utgör, mot bakgrund av artikel 47 i stadgan, inte hinder för att en medlemsstats högsta domstol, för att främja en enhetlig tolkning av rättsliga bestämmelser, meddelar bindande avgöranden om på vilket sätt detta direktiv ska genomföras, förutsatt att dessa avgöranden inte hindrar den behöriga domstolen från att säkerställa att bestämmelserna i nämnda direktiv ges full verkan eller från att tillhandahålla konsumenten ett effektivt rättsmedel för att skydda de rättigheter som han eller hon kan ha enligt direktivet, eller från att i detta avseende begära ett förhandsavgörande från EU-domstolen, vilket det emellertid ankommer på den hänskjutande domstolen att kontrollera.”